

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Rundskriv

Enkelte regnskapsmessige forhold basert på regnskapskontrollen 2010

RUNDSKRIV:

5/2011

DATO:

31.01.2011

RUNDSKRIVET GJELDER FOR:

Utstedere på Oslo Børs og

Oslo Axess og som har

Norge som hjemstat

FINANSTILSYNET

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

Innhold

Innledning	4
DEL A – Forhold basert på kontrollen i 2010	4
1 Nedskrivning	4
1.1 Innledning	4
1.2 Estimat på fremtidige kontantstrømmer	5
1.3 Diskonteringsrente	6
1.3.1 Egenkapitalavkastningskrav	6
1.3.2 Gjeldskrav	8
1.3.3 Vektet totalavkastningskrav (WACC)	8
1.3.4 Fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta	9
1.3.5 Diskonteringsrente i ulike CGU-er	9
1.4 Avsluttende kommentarer	10
2 Opplysninger om finansielle instrumenter	10
2.1 Finansielle instrumenters betydning for finansiell stilling og inntjening	10
2.1.1 Kategorier av finansielle instrumenter	10
2.1.2 Regnskapsprinsipper	11
2.1.3 Opplysninger om virkelig verdi	11
2.1.4 Finansielle instrumenter som er øremerket til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi opsjonen)	12
2.1.5 Sikringsbokføring	12
2.2 Art og omfang av risiko som oppstår av finansielle instrumenter	12
2.2.1 Kredittrisiko	12
2.2.2 Likviditetsrisiko	13
2.2.3 Markedsrisiko	13
2.2.4 Opplysninger om låneavtalevilkår	14
3 Noteopplysninger om inntekter	14
4 Investeringseiendom	15
DEL B – Forhold fra tidligere års regnskapskontroller	16
1 Innregning og måling	16
1.1 Virkelig verdi	16
1.2 Virksomhetssammenslutninger	17
1.2.1 Overtakelsestidspunkt	17
1.2.2 Allokering av anskaffelseskost ved virksomhetssammenslutninger	17
1.3 Kontroll	18
1.4 Tilknyttet selskap	19
1.4.1 Betydelig innflytelse ved eierandel over 20 prosent	19
1.4.2 Eierandel under 20 prosent	20

2	Noter	20
2.1	Generelt om informasjon i noter	20
2.2	Konsistens i opplysninger gitt i noter til årsregnskapet og i andre offentlig tilgjengelige dokumenter fra foretaket	20
2.3	Estimater og skjønnsmessige vurderinger	21
2.4	Virksomhets sammenslutning	22
2.5	Nedskrivning av varige driftsmidler og goodwill	22
2.5.1	Goodwill	22
2.5.2	Andre eiendeler	23
2.6	Utsatt skattefordel	24
2.7	Eiendeler holdt for salg	24
2.8	Egenkapitalforvaltning	25

Innledning

Finanstilsynet fører i medhold av verdipapirhandelloven (vphl.) § 15-1 tredje ledd kontroll med periodisk finansiell rapportering fra utstedere av omsettelige verdipapirer som er, eller søkes notert på regulert marked i EØS-området, og som har Norge som hjemstat i henhold til vphl. § 5-4. Nærmere regler om kontrollen er gitt i forskrift til verdipapirhandelloven av 29. juni 2007 nr. 876 kapittel 13 del II.

I rundskrivets del A omtales enkelte regnskapsmessige forhold basert på kontrollen i 2010. Regnskapsmessige forhold som er kommentert i tidligere rundskriv og som fortsatt er aktuelle, er gjengitt i del B. Flere avsnitt i del B er justert fra opprinnelig tekst blant annet for å gjøre omtalen mer generell og fordi det i etterkant av publiseringen av rundskrivene er foretatt endringer i enkelte IFRS-standarder.

Dette rundskrivet erstatter rundskriv 3/2005, 5/2006, 19/2006, 5/2008 14/2008 og 20/2009.

DEL A – Forhold basert på kontrollen i 2010

1 Nedskrivning

1.1 Innledning

IAS 36 *Verdifall på eiendeler* omhandler fremgangsmåter som skal anvendes for å sikre at en eiendel ikke regnskapsføres høyere enn dets gjenvinnbare beløp. En eiendel er regnskapsført høyere enn gjenvinnbart beløp dersom dens balanseførte verdi overstiger det beløp som kan gjenvinnes ved bruk eller salg av eiendelen. Dersom dette er tilfelle, betegnes eiendelen som falt i verdi, og standarden krever at foretaket innregner et tap ved verdifall. Standarden angir også når et foretak skal reversere et tap ved verdifall, og fastsetter hvilke opplysninger som skal gis.

I henhold til IAS 36.9 skal et foretak vurdere om det finnes indikasjon på at en eiendel har falt i verdi ved slutten av hver rapporteringsperiode. Dersom slik indikasjon foreligger, skal foretaket estimere eiendelens gjenvinnbare beløp. Det følger av IAS 36.6 at gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi fratrukket salgsutgifter og bruksverdi. Virkelig verdi er det beløp en kan oppnå ved salg av en eiendel i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter. Bruksverdi er definert som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel eller en kontantgenererende enhet.

Både virkelig verdi og bruksverdi kan, enten implisitt eller eksplisitt, anses å være en nåverdibetraktning av netto estimerte fremtidige kontantstrømmer som forventes å komme fra en eiendel. Virkelig verdi fratrukket salgsutgifter er markedets forventning til nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som kommer fra en eiendel. Bruksverdi er et estimat på nåverdien av fremtidige kontantstrømmer ved fortsatt bruk av en eiendel og er

foretaksspesifikk. Bruksverdi kan avvike fra virkelig verdi fordi markedet kan legge til grunn andre forutsetninger enn foretaket, jf. IAS 36 BCZ19. I rundskrivet omhandles kun beregning av bruksverdi.

Nedenfor omtales i hovedsak fastsettelse av diskonteringsrenten. Estimering av fremtidige kontantstrømmer omtales kun kort, men Finanstilsynet presiserer at det er minst like viktig at kontantstrømmene er basert på rimelige og dokumenterbare forutsetninger. Finanstilsynet bemerker også at det må være konsistens mellom de ulike forutsetningene som benyttes i nedskrivningsvurderingen, herunder er det viktig å påse at det ikke justeres for samme risiko både i kontantstrømmene og i diskonteringsrenten, jf. IAS 36 A15.

1.2 Estimat på fremtidige kontantstrømmer

I henhold til IAS 36.33 skal fremskrivning av kontantstrømmer baseres på de siste finansielle budsjetter/prognoser fastsatt av ledelsen. Kontantstrømmer ut over perioden som omfattes av de siste budsjetter fremskrives basert på siste års budsjett/prognose og anvendelse av en vekstrate for etterfølgende år. Budsjett-/prognoseperioden skal være på høyst fem år med mindre en lengre periode er berettiget.

Det fremgår av IAS 36.39 at det er inn- og utgående kontantstrømmer ved fortsatt bruk av eiendelen som skal estimeres, samt eventuelle netto kontantstrømmer som vil bli mottatt (eller betalt) ved avhending av eiendelen. Estimerte fremtidige inn- eller utgående kontantstrømmer som forventes å oppstå av fremtidige omstruktureringer som foretaket enda ikke har forpliktet seg til, eller forbedring eller oppgradering av eiendelens inntjening skal ikke medtas, jf. IAS 36.44. Videre skal kontantstrømmer knyttet til finansiering og inn- eller utbetalinger av inntektskatt ikke omfattes i tråd med IAS 36.50. Det skal med andre ord beregnes kontantstrømmer til totalkapitalen for eiendelen i den aktuelle tilstand. IAS 36.40 åpner for at kontantstrømmer kan estimeres i nominelle priser eller reelle priser så lenge dette gjøres konsistent med benyttet diskonteringsrente.

Utvikling i inntekter og kostnader, forventet investeringer og arbeidskapitalbinding, samt benyttet vekstrate er viktige forutsetninger ved estimering av fremtidige kontantstrømmer og disse forutsetningene bør det kunne redegjøres godt for. I følge IAS 36.33 a) skal ekstern dokumentasjon tillegges størst vekt. Foretakets egne budsjetter/prognoser bør derfor knyttes opp mot ekstern dokumentasjon, herunder bransjeanalyser, markedsdata fra bransjeforeninger, makroøkonomiske analyser og statistikk. Ved bruk av informasjon fra budsjetter/prognoser skal foretaket vurdere om opplysningene gjenspeiler rimelige og dokumenterbare forutsetninger og representerer ledelsens beste estimat på de økonomiske forhold som vil foreligge i prognoseperioden, jf. IAS 36.38.

Ved fremskrivning av kontantstrømmer etter budsjett/prognoseperioden skal det anvendes en stabil eller fallende vekstrate med mindre en stigende vekstrate er berettiget, jf. IAS 36.36. I henhold til IAS 36.37 vil vekstraten sjelden kunne overstige den langsiktige gjennomsnittlige vekstraten for de produkter, næringer eller stater som omfattes av foretakets virksomhet eller for det marked der eiendelen brukes.

IAS 36.33 c) beskriver eksplisitt at en vekstrate skal benyttes ved fremskrivning av kontantstrømmer i tidshorisonten etter ledelsens godkjente budsjetter. Det fremgår av IAS 36.39 at det er inngående og utgående kontantstrømmer ved fortsatt bruk av eiendelen som

skal estimeres samt eventuelle netto kontantstrømmer som vil bli mottatt (eller betalt) ved avhending av eiendelen. Etter Finanstilsynets oppfatning er anvendelse av en markedsmultipl for beregning av terminalverdi ikke i tråd med disse bestemmelsene.

1.3 Diskonteringsrente

Avkastningskravet for en investering er den avkastningen som er nødvendig over tid for å trekke kapital til virksomheten. Det vil si at avkastningskravet defineres som den forventede avkastning kapitalmarkedet tilbyr på plasseringer med samme risiko som den investeringen som vurderes. Estimert avkastningskrav benyttes som diskonteringsrente ved beregning av nåverdi av kontantstrømmer.

I følge IAS 36.55 skal diskonteringsrenten gjenspeile gjeldende markedsvurderinger av pengers tidsverdi, og eiendelens særlige risiko som de fremtidige kontantstrømestimatene ikke er justert for. Videre skal estimerer på fremtidige kontantstrømmer ikke omfatte inngående eller utgående kontantstrømmer knyttet til finansiering, jf. IAS 36.50. Det skal derfor benyttes en diskonteringsrente til totalkapitalen.

Ved diskontering av kontantstrømmer til totalkapitalen må det benyttes en diskonteringsrente som representerer forventet avkastning til totalkapitalen. Dette kan gjøres ved å utlede et avkastningskrav for egenkapitalen og et gjeldskrav, som deretter vektet med forholdet mellom egenkapital og fremmedkapital.

Finanstilsynet er av den oppfatning at diskonteringsrenten som benyttes ved nedskrivningstester, i tillegg til å følge kravene i IAS 36, bør fastsettes i henhold til anbefalt praksis beskrevet i finansteorien. Finanstilsynet er innforstått med at det vil kunne være nødvendig å gjøre praktiske tilnærminger og forenklinger, men understreker at det er sentralt at forutsetninger fastsettes konsistent over tid.

1.3.1 Egenkapitalavkastningskrav

I praksis observeres det i stor grad bruk av kapitalverdimodellen¹ ved utledning av egenkapitalavkastningskrav. Dette rundskrivet omhandler kun bruk av kapitalverdimodellen for utledning av egenkapitalavkastningskrav. Finanstilsynet er kjent med at det finnes andre modeller for beregning av egenkapitalavkastningskrav som kan være akseptable og muligens også bedre egnet.

Ved anvendelse av kapitalverdimodellen inngår risikofri rente, foretakets egenkapitalbeta og forventet markedspremie som forutsetninger.

Risikofri rente

Risikofri rente representerer den avkastningen en investor kan oppnå ved å investere i de minst risikable aktiva tilgjengelig i markedet. Valg av risikofri rente må ses i sammenheng med de inflasjonsforutsetninger som benyttes i de estimerte kontantstrømmene. Nominelle kontantstrømmer bør diskonteres med en nominell diskonteringsrente basert på konsistente inflasjonsforventninger.

---

¹ Capital Asset Pricing Model (CAPM)

Finanstilsynets er av den oppfatning at det skal benyttes observerbare renter som er tilpasset tidshorizonten på kontantstrømmene. Utledning av en slik rente kan gjøres med ulik grad av presisjon. Finanstilsynet bemerker at å legge til grunn for eksempel en 10 års risikofri rente ved diskontering av evigvarende kontantstrømmer er en forenkling. 10 års renter er ikke nødvendigvis en representativ rente.

Betaverdi

I finansteorien anbefales bruk av lange tidsserier, tre til fem år, ved beregning av betaverdier. Begrunnelsen for dette er å redusere standardavviket og øke den statistiske påliteligheten i betaen. Det blir i tillegg anbefalt å bruke månedlige observasjoner på markedsinformasjonen da regresjoner med månedlig observasjoner har lavere standardavvik enn regresjoner med ukentlige eller daglige observasjoner. En praktisk metode som blir benyttet for å redusere standardavviket til betaverdien er å beregne en gjennomsnittlig betaverdi for en sammenlignbar gruppe av foretak, og benytte denne som betaverdi for foretaket.

Dagens Næringsliv (DN) publiserer betaverdier for norske børsnoterte selskaper. I følge nettsiden til DN beregnes betaen mot hovedindeksen på Oslo Børs (OSEBX), og er basert på 52 ukentlige observasjoner. Finanstilsynet er av den oppfatning at betaverdi som oppgis daglig i Dagens Næringsliv er beregnet ut fra en for kort tidsserie. En tidsserie på kun 12 måneder vil i større grad bli påvirket av enkelthendelser enn en betaverdi beregnet med en tidsserie på tre til fem år. DN benytter i tillegg ukentlige avkastningstall i sin beregning. Begge faktorene medfører at betaverdien beregnet av DN i større grad blir påvirket av kortsiktige svingninger i markedet og vil trolig ha et høyere standardavvik enn betaverdier med lengre tidsserier og månedlig observasjoner.

Betaverdier kan blant annet hentes fra Bloomberg. Disse betaverdiene er beregnet egenkapitalbeta basert på historisk markedsinformasjon for en aksje. Egenkapitalbeta reflekterer risikoen aksjonærene historisk faktisk har hatt ved å investere i aksjen, hvor både effekter fra finansiering (fremmedkapital i forhold til egenkapital) og operasjonell risiko er hensyntatt. Eiendelsbetaen er derimot ikke observerbar. Den reflekterer den operasjonelle risikoen knyttet til de underliggende eiendelene som benyttes i driften. Finansiell risiko reflekteres derfor kun i egenkapitalbetaen. Økt fremmedfinansiering øker ikke den systematiske risikoen i foretakets eiendeler, men den øker risikoen til aksjonærene, og dermed også egenkapitalbetaen. Ved bruk av sammenlignbare foretak må forskjeller i finansiering hensyntas for å få et meningsfullt sammenligningsgrunnlag, da foretak i samme bransje kan ha ulik finansiering. Dette gjøres ved å justere for finansiell risiko, og deretter sammenligne eiendelsbetaer. Observerte egenkapitalbeta kan regnes om til en eiendelsbeta ved å benytte Harris Pringles formel.² Ved omregning skal det benyttes faktisk forhold mellom markedsverdi på gjeld og egenkapital for de enkelte selskapene som inngår i utvalget ved omregning.

Utvalget av eiendelsbetaer fra sammenlignbare selskaper vil kunne være et utgangspunkt for å fastsette en egnet eiendelsbeta for foretaket. Fastsatt eiendelsbeta må regnes om til en egenkapitalbeta for at den foretaksspesifikke finansielle risikoen skal gjenspeiles i egenkapitalkravet. Dette gjøres ved å regne motsatt vei med Harris Pringles formel. Forholdet mellom gjeld og egenkapital i denne beregningen skal være lik forholdet mellom gjeld og egenkapital som benyttes i beregning av det vektete totalavkastningskravet. Forholdet bør

² Harris Pringles formel for å beregne eiendelsbeta: $\text{egenkapitalbeta} / (1 + \text{gjeld/egenkapital})$

representere en langsiktig finansieringsgrad i tråd med et normalisert bransjesnitt av markedsverdi på gjeld og egenkapital.

Finanstilsynet påpeker at egenkapitalbeta og eiendelsbeta kan være vesentlig forskjellig. Foretakene må påse at finansiell risiko hensyntas riktig ved fastsettelse av egenkapitalbeta for foretaket.

Markedets risikopremie

Det foreligger ulike oppfatninger i finansteorien om hvordan en best kan estimere fremtidig markedspremie. Markedets risikopremie skal måle den ekstra avkastningen investorer krever for å investere i en markedsportefølje i forhold til en risikofri investering. Markedets risikopremie kan estimeres enten ved å beregne historiske markedspremier eller ved å estimere fremtidsrettede markedspremier. De historisk beregnede markedspremier vil være avhengig av valgte tidsperiode for beregningene, hvilken risikofri rente meravkastningen måles mot og om det beregnes et aritmetisk eller geometrisk snitt. Fremtidsrettede markedspremier kan estimeres ved å legge til grunn forventet fremtidig avkastning for et større antall selskaper eller basere seg på undersøkelser knyttet til investorenes forventninger om avkastning ved å investere i markedet som helhet. Ulike undersøkelser konkluderer med ulike intervaller for markedets risikopremie.

Finanstilsynet påpeker at foretaket må kunne begrunne benyttet markedspremie og at denne bør fastsettes på en konsistent måte over tid.

1.3.2 Gjeldskrav

Gjeldskravet skal representere foretakets langsiktige lånekostnad. Lånekostnaden består av en langsiktig risikofri rente og et representativt risikopåslag. Et foretaks lånerenter er ofte basert på en kortsiktig rente pluss margin. Lånerenten kan ikke nødvendigvis benyttes direkte.

Det vil være nødvendig å vurdere om lånebetingelsene representerer markedsforhold på balansedagen, herunder om marginen kan benyttes som et estimat på margin foretaket må betale dersom foretaket inngår ny langsiktig finansiering på det tidspunktet.

Valg av risikofri rente bør være konsistent i egenkapitalkravet og gjeldskravet. Det bemerkes at referanserente for et selskaps låneavtaler ikke nødvendigvis representerer risikofri rente.

1.3.3 Vektet totalavkastningskrav (WACC³)

Ved beregning av vektet totalavkastningskrav inngår egenkapitalkrav, gjeldskrav, forholdet mellom egenkapital og gjeld samt foretakets skattesats.

Forholdet mellom egenkapital og gjeld

Diskonteringsrenten skal være uavhengig av foretakets kapitalstruktur og måten foretaket finansierte oppkjøpet, jf. IAS 36 A19. Dette innebærer at forholdstallet mellom egenkapital og gjeld ikke skal gjenspeile et foretaks kapitalstruktur på balansedagen.

---

³ Weighted Average Cost of Capital

Forholdstallet mellom gjeld og egenkapital som benyttes i beregning av vektet totalavkastningskrav bør være i tråd med normalisert kapitalstruktur i bransjen generelt, beregnet basert på virkelige verdi av egenkapital og gjeld. Alternativ kan det ses hen til foretakets forventede finansieringsgrad på lang sikt.

Skattejustering av diskonteringsrente

Fremtidige kontantstrømmer skal ikke omfatte inn- eller utgående kontantstrømmer knyttet til finansiering, eller inn- eller utbetalinger av inntektsskatt, jf. IAS 36.50. I henhold til IAS 36.55 skal diskonteringsrenten være før skatt for å være konsistent med kontantstrømmene. CAPM og WACC gir i utgangspunktet et etter skatt-avkastningskrav. Grunnlaget for å estimere diskonteringsrenten skal justeres når denne er etter skatt, for å gjenspeile satsen før skatt, jf. IAS 36 A20. Diskontering av en kontantstrøm etter skatt med en diskonteringsrente etter skatt, og diskontering av en kontantstrøm før skatt med en diskonteringsrente før skatt skal i teorien gi samme svar, så lenge diskonteringsrenten før skatt tilsvarer diskonteringsrenten etter skatt justert for å reflektere de spesifikke beløp og tidspunkt for de fremtidige kontantstrømmene knyttet til skatt, jf. IAS 36 BCZ85. En diskonteringsrente før skatt, tilsvarer ikke alltid en diskonteringsrente etter skatt justert med en standard skattesats. Årsaken er forskjeller i tidspunkt for fremtidige inn- og utbetalinger av inntektsskatt og forskjeller i regnskapsført og skattemessig verdi av en eiendel eller forpliktelse.

Finanstilsynet er kjent med at det ofte benyttes en tilnærming for omarbeiding av et totalavkastningskrav etter skatt til før skatt ved at totalavkastningskravet multipliseres med $1/(1\text{-skattesats})$. I denne tilnærmingen er det totalavkastningskravet etter skatt i sin helhet som justeres for å beregne et totalavkastningskrav før skatt. Finanstilsynet bemerker at dette er en forenkling og at foretaket må kunne sannsynliggjøre at dette ikke medfører vesentlige avvik sammenlignet med å omregne fra et etter skatt krav til et før skatt krav ved bruk av en iterativ beregning slik det er beskrevet i IAS 36 BCZ85.

1.3.4 Fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta

I henhold til IAS 36.54 skal fremtidige kontantstrømmer estimeres i den valuta de vil bli generert, og diskonteres ved bruk av en diskonteringsrente som er relevant for den aktuelle valutaen. Forskjeller i risikofri rente mellom land (forutsatt uten kredittrisiko) skyldes i all hovedsak forskjeller i forventet inflasjon. Benyttes en annen risikofri rente enn den valutaen kontantstrømmene er budsjettert i, kan bruksverdien bli høyere eller lavere enn den skulle ha vært, som følge av misforholdet mellom inflasjonsforventningene i kontantstrømmene og i den risikofrie renten.

Det må være konsistens mellom valutakurs som legges til grunn ved omregning fra kontantstrømmer i valuta til budsjettvaluta og diskonteringsrente som benyttes. Finanstilsynet bemerker at hvis foretakets kontantstrømmer i valuta omregnes til for eksempel euro ved bruk av terminkurser, for deretter å neddiskonteres med en EURIBOR-rente skal dette gi omtrent samme svar som metoden som beskrives i IAS 36.54.

1.3.5 Diskonteringsrente i ulike CGU-er

Det følger av IAS 36.55 b) at diskonteringsrenten som benyttes skal reflektere eiendelens særskilte risiko. Dette er i henhold til IAS 36.56 den avkastning som investorer vil kreve dersom de skulle velge en investering som med hensyn til beløp, tidspunkter og risikoprofil

ville generere kontantstrømmer som tilsvarer de kontantstrømmene foretaket forventer å oppnå fra eiendelen.

Finanstilsynet understreker at det må gjøres en vurdering av de enkelte segmentenes særskilte risiko. Dersom det er ulik risiko i ulike segmenter bør det benyttes ulike diskonteringsrenter som reflekterer segmentenes særskilte risiko.

1.4 Avsluttende kommentarer

Finanstilsynet understreker at diskonteringsrenter må fastsettes på en konsistent og etterprøvbar måte i samsvar med markedsforholdene på balansedagen. Finanstilsynet er av den oppfatning at diskonteringsrenten som benyttes ved nedskrivningstester, i tillegg til å følge kravene i IAS 36, bør fastsettes i tråd med anbefalt praksis beskrevet i finansteorien.

Kontantstrømmene må baseres på rimelige og dokumenterbare forutsetninger. Forutsetningene må ses i sammenheng og vurderes opp mot hverandre. Dette gjelder også hvordan risiko hensyntas i beregningene og i hvilken grad risikofaktorer gjenspeiles i kontantstrømmene eller gjennom en justering av diskonteringsrenten.

Finanstilsynet forventer at foretakene gjør en grundig jobb med å etablere en solid metodikk for nedskrivningsvurderinger, og at foretakene kan redegjøre godt for de forutsetninger som legges til grunn.

Noteopplysningskravene knyttet til nedskrivning omtales i del B punkt 2.4.

2 Opplysninger om finansielle instrumenter

IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger* krever at et foretak gir opplysninger som setter brukerne av finansregnskapet i stand til å evaluere finansielle instrumenters betydning for foretakets finansielle stilling og inntjening. I tillegg krever IFRS 7 at et foretak gir opplysninger som gjør det mulig for brukerne å vurdere arten og omfanget av risiko som oppstår av finansielle instrumenter, og som foretaket er eksponert for på rapporteringstidspunktet. Finanstilsynet observerer fortsatt foretak som ikke tilfredsstiller opplysningskravene etter IFRS 7. Nedenfor omtales enkelte forhold som Finanstilsynet særskilt vil rette oppmerksomheten mot.

2.1 Finansielle instrumenters betydning for finansiell stilling og inntjening

2.1.1 Kategorier av finansielle instrumenter

Det skal gis opplysninger om den balanseførte verdien av hver målekategori som er spesifisert i IFRS 7.8. Finanstilsynet vil presisere at balanseført verdi skal presenteres for hver målekategori og ikke for hver type finansielle instrumenter. Dette hjelper brukerne av regnskapet til å forstå hvordan de ulike regnskapsprinsippene påvirker de innregnede

beløpene for finansielle instrumenter. Informasjonen skal presenteres enten i oppstillingen av finansiell stilling eller i noter.

2.1.2 Regnskapsprinsipper

IFRS 7.21 krever at det gis en beskrivelse av regnskapsprinsipper som er relevante for forståelsen av finansregnskapet. Finanstilsynet vil understreke at foretak må være spesifikke i sine beskrivelser av regnskapsprinsipper knyttet til finansielle instrumenter. Foretakene må i større grad identifisere forhold som er relevante for egen virksomhet og beskrive disse under regnskapsprinsipper. Dette kan for eksempel gjøres ved å gå gjennom listen i standardens vedlegg B nr. 5, som utdyper hva som kan være relevant å beskrive når det gjelder finansielle instrumenter.

2.1.3 Opplysninger om virkelig verdi

Det stilles krav til opplysninger om virkelige verdier for hver klasse av finansielle instrumenter og hvilke metoder som er benyttet for å finne disse verdiene, jf. IFRS 7.25 og 27. Dette gjelder både for finansielle instrumenter som måles til virkelig verdi og for finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi. I den grad det benyttes verdsettelsesteknikker, må de forutsetninger som er brukt for å estimere virkelig verdi opplyses. Eksempler på slike forutsetninger kan være satser for estimerte kreditttap og rente- og diskonteringssatser. Videre skal det opplyses om virkningene av endring av en eller flere av forutsetningene.

Finanstilsynet vil minne om at virkelig verdi kan være forskjellig fra amortisert kost og/eller pålydende for lån med flytende rente lik en referanserente pluss en fast margin. Hvis foretakets kredittisiko eller markedets pris for kredittisiko er endret siden lånet ble tatt opp, vil ikke nødvendigvis foretaket kunne refinansiere lånet med samme margin. I beregning av virkelig verdi må markedsbetingelsene på balansedagen legges til grunn.

Foretak som har finansielle instrumenter som er innregnet til virkelig verdi i oppstillingen av finansiell stilling, skal i notene presentere instrumentene i tre nivåer i et verdsettelsehierarki⁴ definert i IFRS 7.27A. Det skal gis utfyllende informasjon om de tre nivåene etter IFRS 7.27B. For instrumenter hvor det er brukt en verdsettelsesmetode hvor forutsetningene ikke støttes av priser fra observerbare markedstransaksjoner (nivå 3), skal det vises en avstemming fra periodens begynnelse til periodens slutt, med angivelse av poster spesifisert i IFRS 7.27B c). Videre skal det opplyses om innregnede gevinster eller tap som gjelder endring i virkelig verdi for finansielle instrumenter i nivå 3 som foretaket har på balansedagen, jf. IFRS 7.27B d). Dersom en endring av en eller flere forutsetninger innenfor et rimelig mulighetsområde ville medføre vesentlige endringer i den virkelige verdien for instrumenter i nivå 3, skal foretaket opplyse om dette samt virkningene av disse endringene.

Det skal opplyses om regnskapsprinsipper knyttet til regnskapsføring av differanser mellom virkelig verdi ved førstegangs innregning og det beløp som vil kunne beregnes på det samme tidspunktet ved hjelp av verdsettelsesmetoder ("dag 1"-gevinster), jf. IFRS 7.28. I tillegg skal det gis en avstemming av den samlede differanse som ikke er innregnet i resultatet ved begynnelsen og slutten av perioden.

⁴ Bestemmelsen gjelder for regnskapsår som begynner 1. januar 2009 eller senere, men er ikke tatt inn i IFRS på norsk 2009.

Foretak som har investeringer i egenkapitalinstrumenter, eller tilknyttede derivater, som ikke handles i aktive markeder og som blir målt til anskaffelseskost etter IAS 39 fordi den virkelige verdien ikke kan måles på en pålitelig måte, skal gi informasjon etter IFRS 7.30. Dette inkluderer blant annet en forklaring på hvorfor virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte.

2.1.4 Finansielle instrumenter som er øremerket til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi-opsjonen)

Foretak som har benyttet seg av opsjonen til å øremerke lån, fordringer eller finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet, må i henhold til IFRS 7.9-11, jf. også B4 og B5 a), gi opplysninger om hvordan foretaket har oppfylt vilkårene for å kunne benytte opsjonen. Det skal også gis opplysninger om kredittrisiko og effekt av endret kredittrisiko for eiendelene og forpliktelsene. Videre skal det opplyses om de metoder som benyttes for å beregne denne effekten.

2.1.5 Sikringsbokføring

Foretak som benytter sikringsbokføring, skal gi informasjon i henhold til IFRS 7.22-24. Finanstilsynet vil understreke viktigheten av at det kommer klart frem om foretakene benytter sikringsbokføring eller om foretakene har sikring som ikke kvalifiseres som sikring etter IAS 39. Når sikringsbokføring benyttes, må det gis tilstrekkelig informasjon om sikringsforholdet og det må gis spesifikk informasjonen i henhold til IFRS 7.23 og 7.24 for kontantstrømsikring, verdisikring og sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet.

2.2 Art og omfang av risiko som oppstår av finansielle instrumenter

IFRS 7 krever at det gis både kvalitativ og kvantitativ informasjon om kredittrisiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko. Informasjonen skal presenteres i noter til årsregnskapet, eller dersom informasjonen presenteres andre steder i årsrapporten, skal det henvises til dette i årsregnskapet. Informasjonen må i så fall være tilgjengelig for brukerne av årsregnskapet på samme tidspunkt som årsregnskapet offentliggjøres, jf. IFRS 7 B6.

2.2.1 Kredittrisiko

Det skal gis en kvalitativ beskrivelse av kredittrisikoen, jf. IFRS 7.33. Dette inkluderer blant annet opplysninger om risikoeksponeringen og hvordan foretaket håndterer risikoen. Det skal også gis kvantitative opplysninger om kredittrisiko. Blant annet skal foretakene gi en analyse av finansielle eiendeler som er forfalt på balansedagen, eller som har falt i verdi i henhold til IFRS 7.37.

Det skal også gis opplysninger dersom det foreligger konsentrasjonsrisiko, jf. IFRS 7.34. Konsentrasjonsrisiko oppstår av finansielle instrumenter som har tilsvarende kjennetegn og som påvirkes på samme måte ved endringer i økonomiske eller andre forhold, jf. IFRS 7 B8. Finanstilsynet er av den oppfatning at det for eksempel foreligger konsentrasjonsrisiko

dersom mislighold av en fordring mot en enkeltstående kunde/motpart, eller flere kunder med samme kjennetegn, vil ha vesentlig effekt på foretakets finansielle stilling og inntjening.

2.2.2 Likviditetsrisiko

Det skal gis en kvalitativ beskrivelse av likviditetsrisikoen, jf. IFRS 7.33. Finanstilsynet vil i den forbindelse understreke at en beskrivelse av hvordan likviditetsrisikoen håndteres er spesielt viktig i situasjoner hvor det er vanskelig å hente inn kapital og/eller for foretak i økonomiske vanskeligheter. Det kan også være nødvendig å gi informasjon om låneavtalevilkår, se punkt 2.2.4 under.

Når det gjelder kvantitativ informasjon om likviditetsrisiko, krever IFRS 7.39 a) at et foretak skal vise en forfallsanalyse for ikke-derivative forpliktelse (herunder utstedte finansielle garantikontrakter) som viser de gjenværende kontraktsmessige forfallene. I IFRS 7 B10A – B11F er det gitt utfyllende veiledning til hvordan analysen skal utarbeides og hvilke beløp som skal inngå. Her presiseres det blant annet at det er de kontraktsmessige udiskonterte kontantstrømmene til finansielle forpliktelser som skal inngå. Dette betyr for eksempel at for rentebærende gjeld er rentebetalingene en del av kontantstrømmen og skal inngå i analysen. Forfallsanalysen skal også inkludere derivative finansielle forpliktelser hvor kontraktsmessige forfall er avgjørende for forståelsen av tidspunktet for kontantstrømmene, jf. IFRS 7.39 b) og IFRS 7 B11B.

Det følger av IFRS 7 B11 at et foretak må bruke skjønn for å fastsette et egnet antall tidsperioder i forfallsanalysen. Det kan være nødvendig å dele inn det som forfaller innen 12 måneder i kortere tidsintervaller, spesielt hvis foretaket har likviditetsproblemer, og/eller det er usikkerhet om fortsatt drift.

Det skal gis en beskrivelse av hvordan likviditetsrisikoen håndteres innenfor de ulike forfallene som presenteres i forfallsanalysen, jf. IFRS 7.39 c).

2.2.3 Markedsrisiko

Markedsrisiko omfatter valutarisiko, renterisiko og annen prisrisiko. Finanstilsynet vil påpeke at det skal foreligge sensitivitetsanalyser for de markedsrisikoene som foretaket er eksponert for ved slutten av rapporteringsperioden, jf. IFRS 7.40-42 og IFRS 7 B17-21. Foretak kan enten utarbeide en sensitivitetsanalyse som gjenspeiler gjensidig avhengighet mellom risikovariabler (for eksempel "Value-at-risk") og gi opplysninger i henhold til IFRS 7.41, eller utarbeide en sensitivitetsanalyse for hver type markedsrisiko. Sistnevnte skal vise hvordan resultatet og egenkapitalen ville blitt påvirket av en endring i den relevante risikovariablen innenfor et rimelig mulighetsområde, jf. IFRS 7.40 a). Det fremgår av IFRS 7 B19 at for å avgjøre hva som er en endring innenfor et "rimelig mulighetsområde", skal de økonomiske miljøene foretaket driver innenfor, samt tidsrommet til neste rapportering av sensitivitetsanalyse (normalt neste årsregnskap) hensyntas. Det må gjøres en konkret vurdering av hva som er et rimelig mulighetsområde. Finanstilsynet understreker at dette kan være forskjellig for ulike valutaer, og at hva som er et rimelig mulighetsområde kan variere over tid som følge av endrede markedsforhold.

2.2.4 Opplysninger om låneavtalevilkår

Hvis et foretak har misligholdt et innlån eller er i brudd med andre låneavtalevilkår som innebærer at långiver ved utløpet av rapporteringsperioden kunne kreve fremskyndet tilbakebetaling, skal det gis opplysninger om dette, jf. IFRS 7.18 og 7.19. Det skal gis opplysninger om misligholdet, den balanseførte verdien av det misligholdte lånet, samt om misligholdet har blitt rettet opp eller om vilkårene for lånet er reforhandlet før finansregnskapet ble godkjent for offentliggjøring.

IFRS 7 stiller ikke eksplisitte krav til opplysninger om låneavtalevilkår i de tilfeller hvor foretaket ikke er i brudd med disse ved utløpet av rapporteringsperioden. Ofte kan det likevel være nødvendig å gi informasjon om låneavtalevilkår etter de generelle bestemmelsene i IFRS 7.7 og 7.31. Finanstilsynet er av den oppfatning at opplysninger om låneavtalevilkår i større grad er nødvendig for å vurdere arten og omfanget av risiko, jo nærmere foretaket er å bryte vilkårene. Informasjon om at et foretak ikke har låneavtalevilkår kan være relevant for å forstå risikobildet knyttet til foretakets finansielle forpliktelser, og kan derfor også være nødvendig å opplyse om.

Mange foretak gir opplysninger om at det foreligger låneavtalevilkår, og angir hvilke kriterier som vilkårene knytter seg til og/eller er definert i forhold til (for eksempel krav til egenkapital, krav til kontantbeholdning, utbyttebegrensning mv.). I flere tilfeller er det likevel vanskelig å vurdere hvilken posisjon foretaket faktisk har i forhold til låneavtalevilkårene på balansedagen, utover det faktum at vilkårene ikke er brutt. Som nevnt over vil det ofte være nødvendig å gi opplysninger om lånevilkår som følge av bestemmelsen i IFRS 7.31. Etter Finanstilsynets oppfatning er det viktig at opplysningene i slike tilfeller gis på en måte som gjør det mulig for brukerne av finansregnskapet å vurdere risikoen for brudd på låneavtalevilkårene og konsekvensene av et eventuelt brudd. Dersom foretaket har flere lån med ulike lånevilkår, må det vurderes om det må gis informasjon om lånevilkårene knyttet til hvert enkelt lån, eller grupper av lån.

Eventuelle brudd på låneavtalevilkår etter balansedagen, men før tidspunkt for regnskapsavleggelsen, er en hendelse etter balansedagen som det ikke skal tas hensyn til etter IAS 10 *Hendelser etter rapporteringsperioden* og får således ikke betydning for om lånet skal klassifiseres som kortsiktig eller langsiktig i henhold til IAS 1.74-75. Det må imidlertid opplyses om forholdet i noter til årsregnskapet i henhold til IAS 10.21.

3 Noteopplysninger om inntekter

Flere foretak har svært generelle beskrivelser av regnskapsprinsipper for innregning av inntekter etter IAS 18 *Driftsinntekter*, IAS 11 *Anleggskontrakter* og IAS 17 *Leieavtaler*. Mange gjengir kun vilkårene for inntektsføring slik de følger av standardene i sine prinsippbeskrivelser. Det kan også være vanskelig å se sammenhengen mellom foretakets prinsipper for innregning av inntekter og øvrige opplysninger om inntekter i årsregnskapet, herunder blant annet segmentinformasjon og opplysninger om inntektskategorier. Finanstilsynet har dessuten observert betydelige mangler i noteopplysningene om inntekter som er påkrevd i henhold til IAS 11 og IAS 17.

Opplysninger om foretakets inntekter er viktig for å sikre at brukeren av foretakets rapportering tilegner seg en riktig forståelse av foretakets virksomhet. Foretakets beskrivelse av prinsipper for innregning av inntekter må derfor ta utgangspunkt i foretakets virksomhet, og opplyse om hvordan inntektene fra alle foretakets inntektsgenererende aktiviteter er innregnet, jf. IAS 1.117. En gjengivelse av vilkårene for inntektsføring i de aktuelle standardene er ikke tilstrekkelig. Etter Finanstilsynets oppfatning må prinsippbeskrivelsen inkludere en beskrivelse av hvordan foretaket operasjonaliserer vilkårene for inntektsføring. Dersom foretaket har ulike prinsipper for innregning av inntekter i årsregnskapet og i segmentinformasjonen, må det klart fremgå hva disse forskjellene består i, jf. IFRS 8 *Driftssegmenter* nr. 27. Finanstilsynet understreker også viktigheten av at informasjonen som gis om foretakets prinsipper for innregning av inntekter ses i sammenheng med annen informasjon om inntekter i årsregnskapet, slik at den samlede informasjonen samsvarer og gir en utfyllende og dekkende fremstilling. Informasjonen må også være konsistent med informasjonen som fremgår av årsberetningen. Det er også viktig at foretaket gir fullstendige noteopplysninger om inntekter i samsvar med opplysningskravene i de enkelte standardene.

Finanstilsynet gjør videre oppmerksom på at IFRS 8.31-34 kan medføre at foretak må gi opplysninger om inntekter utover det foretaket har gitt som en del av den rapporteringspliktige segmentinformasjonen. Finanstilsynet fremhever særskilt at foretak i henhold til IFRS 8.32 skal opplyse om driftsinntekter for hvert produkt og hver tjeneste, eller for hver gruppe av liknende produkter og tjenester. Dette innebærer at foretaket må gi ytterligere opplysninger om inntekter når de rapporteringspliktige segmentene har driftsinntekter fra flere produkter og tjenester som er grunnleggende forskjellige, og/eller når flere av foretakets rapporteringspliktige segmenter leverer produkter og tjenester som i hovedsak er like. Slik informasjon skal gis uavhengig av om foretaket har ett eller flere rapporteringspliktige segmenter.

4 Investeringseiendom

Finanstilsynet har foretatt en gjennomgang av verdsettelse av investeringseiendom til enkelte noterte foretak. Det er i den forbindelse utgitt en rapport som gir uttrykk for de observasjoner og vurderinger Finanstilsynet har gjort og vil kunne være relevant for alle som verdsetter eiendom til virkelig verdi i henhold til IAS 40 *Investeringseiendom*. Rapporten, [“Verdsettelse av investeringseiendom”](#) finnes på Finanstilsynets nettsted under fanen Noterte foretak/periodisk rapportering.

DEL B – Forhold fra tidligere års regnskapskontroller

Denne delen omhandler relevante forhold som er nevnt i tidligere rundskriv. Det er foretatt enkelte oppdateringer og omskrivninger. Forhold knyttet til innregning og måling omtales først, og deretter omtales noteopplysningskrav.

1 Innregning og måling

1.1 Virkelig verdi

En av de sentrale effektene knyttet til overgangen til IFRS har vært at virkeområdet for virkelig verdi er utvidet betydelig. Virkelig verdi skal tilsvare det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter. Ulike IFRS-standarder gir til en viss grad ulik veiledning til hvordan virkelig verdi skal fastsettes. Ulikhetene relaterer seg både til kravet til pålitelighet og oppbyggingen av såkalte “virkelig verdi”-hierarkier i de enkelte standardene.

Krav om pålitelighet

For at virkelig verdi skal benyttes som målemetode stilles det ofte et krav om at virkelig verdi må kunne estimeres pålitelig. Dette gjelder eksempelvis ved benyttelse av verdireguleringsmodellen for måling av driftsmidler i IAS 16 *Eiendom, anlegg og utstyr*, og anvendelse av “virkelig verdi-opsjonen” for egenkapitalinstrumenter i IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*, nr. 9. Et krav om at virkelig verdi skal kunne estimeres pålitelig innebærer som regel ikke et krav om fullstendig sikkerhet eller presisjon. Vedrørende pålitelighetskravet for anvendelse av “virkelig verdi-opsjonen” på egenkapitalinstrumenter, fremgår det for eksempel av IAS 39 AG80 at “Den virkelige verdien av [...] et slikt unotert egenkapitalinstrument [...], kan måles på en pålitelig måte dersom a) variabiliteten i området for rimelige estimater av virkelig verdi ikke er vesentlige for dette instrumentet, eller b) sannsynligheten for de ulike estimatene innenfor området kan vurderes på en rimelig måte og benyttes til å estimere virkelig verdi.”

Det må gjøres en konkret vurdering av pålitelighet i hvert enkelt tilfelle, hvor det først og fremst må ses hen til veiledningen i den enkelte standard.

Finanstilsynet gjør oppmerksom på at rammeverket ble endret høsten 2010, og at pålitelighet ikke lenger er et grunnleggende kvalitetskrav (“fundamental qualitative characteristics”). Pålitelighet er nå byttet ut med “faithful representation”. Dette kan få effekt ved endringer i standardene.

“Virkelig verdi”-hierarkier

De aktuelle standardene inneholder et “virkelig verdi”-hierarki som gir veiledning i fastsettelsen av virkelig verdi. Hierarkiene varierer fra standard til standard, og ulikhetene gjenspeiler standardsetterens avveininger mellom regnskapsinformasjonens ulike kvalitative

egenskaper. I den forbindelse er det viktig å være oppmerksom på at forhold som er spesifikt regulert i en enkeltstandard skal gjenspeiles i foretakenes regnskapspraksis, jf. IAS 8.7.

Bruk av eksterne verdsettere

Verdsettelsesproblemstillinger er ofte komplekse, og regnskapsprodusenter vil i en del tilfeller ønske å benytte seg av eksterne verdsettere. Estimerer på virkelig verdi skal alltid fastsettes ut fra retningslinjene i aktuell regnskapsstandard. Regnskapsavlegger må sørge for at dette gjøres også når uavhengige verdifastsettelse benyttes for regnskapsformål. Det skal på ordinær måte gis tilstrekkelige opplysninger om metodeanvendelse og sentrale forutsetninger benyttet av den eksterne verdsetteren som tilfredsstillende notekravene i den aktuelle standarden.

1.2 Virksomhetssammenslutninger

1.2.1 Overtakelsestidspunkt

Etter IFRS 3 *Virksomhetssammenslutninger* (revidert 2008) nr. 8 er overtakelsestidspunktet det tidspunktet da overtakende foretak oppnår kontroll over det overtatte foretaket. Tidspunkt for kontroll er generelt ved formell/juridisk overdragelse av vederlaget (“closing date”), men kontroll kan også oppnås på et tidspunkt som enten er tidligere eller senere enn dette, jf. IFRS 3.9. Finanstilsynet finner grunn til å understreke at for å kunne avgjøre tidspunktet for oppnåelse av kontroll, kreves en vurdering av alle relevante fakta og omstendigheter, herunder betingelser knyttet til gjennomføring av transaksjonen som due diligence, aksjonærgodkjenning, konsesjoner mv.

1.2.2 Allokering av anskaffelseskost ved virksomhetssammenslutninger

Generelt

Etter IFRS 3.10 skal det overtakende foretaket fordele anskaffelseskost ved å innregne, atskilt fra goodwill, det overtatte foretakets identifiserbare anskaffede eiendeler, de overtatte forpliktelser og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i det overtatte foretaket. Det overtakende foretaket skal måle de identifiserbare anskaffede eiendelene og de overtatte forpliktelsene til deres virkelige verdi på overtakelsestidspunktet, jf. IFRS 3.18.

En eiendel, herunder en immateriell eiendel, er identifiserbar dersom den er utskillbar (“separable”), det vil si at den kan skilles ut fra eller deles fra foretaket og selges, overføres, lisensieres, leies ut eller byttes. En eiendel er også identifiserbar dersom den oppstår av kontraktsmessige eller andre juridiske rettigheter uansett om disse rettighetene er overførbare eller utskillbare fra foretaket, jf. IFRS 3 vedlegg A og vedlegg B nr. 31. Dette kan også gjelde eventuelle eiendeler og forpliktelser som ikke er innregnet i det overtatte foretakets finansregnskap, for eksempel fordi de ikke oppfylte kravene for innregning før overtakelsen. Eksempler på dette er varenavn, patenter eller kundeforhold, jf. IFRS 3.13. Det bemerkes at IFRS 3 ikke krever at virkelig verdi kan måles pålitelig. Pålitelighetskriteriet i IAS 38 *Immaterielle eiendeler* nr. 21, anses alltid oppfylt for identifiserbare immaterielle eiendeler anskaffet i en virksomhetssammenslutning, jf. IAS 38.33 og IAS 38.35. Finanstilsynet understreker at det ved virksomhetssammenslutninger skal foretas en vurdering av om det foreligger andre immaterielle eiendeler enn goodwill, selv om disse ikke er balanseført i det overdratte foretaket.

Kundekontrakter og relaterte kundeforhold

Kundekontrakter og relaterte kundeforhold er eksempler på immaterielle eiendeler som det ved virksomhetsoverdragelser må vurderes om skal innregnes separat fra goodwill. Kundekontrakter og relaterte kundeforhold er immaterielle eiendeler som oppstår som følge av kontraktmessige rettigheter, og anses identifiserbare uansett om rettighetene er overførbare eller kan skilles ut fra foretaket eller ikke, jf. IFRS 3.B31 og IFRS 3 Illustrative Examples nr. 26.

Forholdet mellom kundekontrakter og relaterte kundeforhold er omtalt i IFRS 3 IE 27. Det fremgår at kundekontrakter og relaterte kundeforhold kan være to ulike immaterielle eiendeler med ulik levetid. Forholdet er også omtalt i IAS 38 *Basis for Conclusions* 71 (b). Verdien av kundekontrakten vil være fremtidig kontantstrøm fra kontrakten uten at kundens rett til fornyelse hensyntas. Forventede fornyelser vil imidlertid ha påvirkning på verdien av kundeforholdet. Kundekontraktene og de relaterte kundeforholdene kan innregnes som en enkelt eiendel dersom de har lignende utnyttbar levetid, jf. IAS 38.37. Ofte vil imidlertid utnyttbar levetid være ulik. Etter Finanstilsynets vurdering vil derfor kundekontrakten og kundeforholdet normalt ikke kunne innregnes som en enkelt eiendel.

Det følger av IAS 38.94 at en immateriell eiendels levetid som oppstår som følge av kontraktmessige rettigheter, ikke skal overstige perioden for de kontraktmessige rettighetene. Fornyelse kan kun hensyntas hvis fornyelse kan skje fra foretakets side og uten betydelige utgifter. Normalt er det kunden som velger hvorvidt han ønsker å fornye en kontrakt eller ikke, og i slike tilfeller skal verdien allokert til kundekontraktene avskrives over gjenværende kontraktstid på oppkjøpstidspunktet.

I henhold til IAS 38.88 anses en immateriell eiendel å ha ubestemt utnyttbar levetid når det, ut fra en analyse av alle relevante faktorer, ikke er noen overskuelig begrensning på den perioden da eiendelen forventes å generere netto inngående kontantstrømmer for foretaket. I IAS 38.90 nevnes en del faktorer som blant annet må tas i betraktning, herunder teknisk, teknologisk, kommersiell eller annen type ukurans. Det fremgår også av IAS 38.92 at utnyttbar levetid normalt er kort for immaterielle eiendeler som er utsatt for teknologisk ukurans på grunn av raske endringer i teknologi, programvare og på andre områder. På bakgrunn av overnevnte, antar Finanstilsynet at et kundeforhold relatert til immaterielle eiendeler som er utsatt for teknologisk ukurans, for eksempel kundeforhold oppstått som følge av lisensiering av programvare, sjelden kan vurderes å ha ubestemt levetid. Finanstilsynet viser også til at usikkerhet knyttet til levetid ikke er et argument for at levetiden er ubestemt, jf. IAS 38 BC 65 (a).

1.3 Kontroll

Hvis et foretak kontrollerer et annet foretak, anses det andre foretaket som et datterselskap som skal konsolideres i konsernregnskapet, jf. IAS 27 *Konsernregnskap og finansregnskap* nr.12. Begrepet kontroll er definert i IAS 27.4 og utdypet i 27.13, som også inneholder en referanse til SIC 12 *Konsolidering – enheter for særskilte formål*.

Finanstilsynet er kjent med at det tidligere har vært diskutert om kontrollbegrepet i IAS 27 inkluderer såkalt faktisk kontroll. IASB adresserte i IASB Update for oktober 2005 denne problemstillingen:

IASB contemplates that there are circumstances in which one entity can control another entity without owning more than half the voting power.

During its deliberations on its control project, the Board confirmed its view that an entity holding a minority interest can control another entity in the absence of any formal arrangement that would give it a majority of the voting rights. For example, control is achievable if the balance of holdings is dispersed and the other shareholders have not organized their interest in such a way that exercise more votes than the minority holder. This is sometimes referred to as de facto control. During those deliberations, the Board has made it clear that, in its view, the control concept in IAS 27 includes de facto control.

IASB sier videre i uttalelsen at manglende veiledning kan innebære forskjellig forståelse av hva som ligger i ”de facto”-kontrollbegrepet og ser at det ville vært til hjelp med ytterligere veiledning i vurdering av kontrollbegrepet.

Uttalelsen til IASB ble diskutert i CESR.⁵ I diskusjonen ble det lagt til grunn at uttalelsen var et uttrykk for at faktisk kontroll er en del av kontrollbegrepet i IAS 27. Finanstilsynets oppfatning er at faktisk kontroll er en del av kontrollbegrepet og at faktisk kontroll vil medføre plikt til å konsolidere. Det må derfor vurderes om et foretak har kontroll, selv i de tilfeller hvor eierandelen er 50 prosent eller mindre av de stemmeberettigete andeler og det ikke foreligger noen avtaler. Finanstilsynet presiserer at alle faktorer og indikasjoner på kontroll skal tas med i en slik vurdering.

IASB arbeider med en revidert standard som skal erstatte IAS 27 og SIC 12. Ett av formålene med dette prosjektet er å revidere definisjonen av begrepet kontroll. En revidert standard er forventet å bli publisert første kvartal i 2011.

1.4 Tilknyttet selskap

1.4.1 Betydelig innflytelse ved eierandel over 20 prosent

Etter IAS 28 *Investeringer i tilknyttede foretak* nr. 2 er tilknyttet selskap et selskap der en investor har betydelig innflytelse. I samme bestemmelse er betydelig innflytelse definert som makt til å delta (”power to participate”) i de finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelsene til foretaket som det er investert i. Etter Finanstilsynets vurdering må det legges vekt på hvilken innflytelse eierandelen gir, og ikke hvorvidt innflytelsen faktisk utøves. Denne forståelsen underbygges av IAS 27 IG2 der begrepet *makt (power)* er nærmere beskrevet som evne/mulighet til å gjøre eller sette i verk/utføre noe:

[...] power refers to the ability to do or effect something. Consequently, an entity has [...] significant influence when it currently has the ability to exercise that power, regardless of whether [...] significant influence is actively demonstrated or passive in nature.

IAS 27 IG2 omhandler i utgangspunktet potensielle stemmerettigheter, men refererer også til IAS 28 og vilkåret om betydelig innflytelse.

---

⁵ Committee of European Securities Regulators

Dersom en investor kontrollerer, direkte eller indirekte, 20 prosent eller mer av stemmerettene i foretaket som det er investert i, antas det at investor har betydelig innflytelse, med mindre det klart kan godtgjøres at dette ikke er tilfelle, jf. IAS 28.6.

For klart å godtgjøre at det ikke foreligger betydelig innflytelse ved eierandeler på 20 prosent eller mer, må foretakene, etter Finanstilsynets vurdering, dokumentere eller på annen måte underbygge at foretaket ikke har og heller ikke kan oppnå slik innflytelse. Etter Finanstilsynets vurdering er det ikke tilstrekkelig å vise til at foretaket faktisk ikke utøver innflytelse.

1.4.2 Eierandel under 20 prosent

Dersom en investor kontrollerer, direkte eller indirekte, mindre enn 20 prosent av stemmerettene i foretaket som det er investert i, antas det at investor ikke har noen betydelig innflytelse, med mindre det klart kan godtgjøres at investor har en slik innflytelse, jf. IAS 28.6. I IAS 28.2 er betydelig innflytelse definert som makt til å delta i de finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelsene til foretaket som det er investert i. Det må derfor, etter Finanstilsynets oppfatning, foretas en vurdering av om det foreligger betydelig innflytelse selv om eierandelen er under 20 prosent. Ved vurderingen av om det foreligger betydelig innflytelse, ses det hen til definisjonen av betydelig innflytelse i IAS 28.2, indikatorene på betydelig innflytelse i IAS 28.7 samt eventuelle andre indikatorer på at innflytelse foreligger.

2 Noter

2.1 Generelt om informasjon i noter

I henhold til IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap* skal notene presentere informasjon om grunnlaget for utarbeiding av finansregnskapet, gi de opplysninger som kreves i IFRS-er og gi informasjon som er relevant for forståelsen av finansregnskapet, jf IAS 1.112. Finanstilsynet vil påpeke viktigheten av at informasjonen som gis i noter, er tilpasset foretaket og at notene fremhever og gir fyllestgjørende informasjon om det som er betydningsfullt for å forstå foretakets finansielle stilling, inntjening og kontantstrømmer. Utdypende noter om uvesentlige forhold kan medføre at nødvendig informasjon ikke kommer tydelig nok frem. Det følger også av IAS 1.31 at et bestemt opplysningskrav ikke nødvendigvis må oppfylles dersom informasjonen ikke er vesentlig.

2.2 Konsistens i opplysninger gitt i noter til årsregnskapet og i andre offentlig tilgjengelige dokumenter fra foretaket

Finanstilsynet har ved flere tilfeller funnet det nødvendig å se hen til styrets årsberetning, prospekt eller børsmelding for opplysninger som er av vesentlig betydning for årsregnskapet, og som i henhold til de aktuelle bestemmelsene i IFRS er opplysninger som skal presenteres i noter til årsregnskapet. Disse kildene er ikke en del av årsregnskapet slik dette er definert i IAS 1.10 eller regnskapsloven § 3-2, og kan følgelig ikke oppfylle opplysningskravene til

årsregnskapet i henhold til IFRS. Finanstilsynet understreker at opplysninger som skal presenteres etter bestemmelsene i IFRS må fremgå av årsregnskapet selv om tilsvarende informasjon fremkommer av andre dokumenter. Eksempelvis vil det i årsberetningen være krav om å gi opplysninger om forutsetningen om fortsatt drift, jf. regnskapsloven § 3-3a sjuende ledd.⁶ Tilsvarende skal det gis opplysninger om fortsatt drift i årsregnskapet i henhold til IAS 1.25. For ordens skyld gjør Finanstilsynet oppmerksom på at opplysninger om risiko som oppstår av finansielle instrumenter, kan gis i finansregnskapet eller innarbeides i årsberetningen eller en annen uttalelse i årsrapporten med en henvisning fra finansregnskapet til denne uttalelsen, jf. IFRS 7 B6.

Finanstilsynet har også observert tilfeller hvor det er uoverensstemmelser mellom opplysninger som er gitt i årsregnskapet og opplysninger som er gitt i styrets årsberetning, delårsregnskap, prospekt, børsmeldinger, investorpresentasjoner mv. I den forbindelse understreker Finanstilsynet viktigheten av å påse at opplysninger som gis i årsregnskapet er konsistente med opplysninger som er gitt i andre offentlig tilgjengelige dokumenter fra foretaket.

2.3 Estimater og skjønnsmessige vurderinger

Et foretak skal i notene opplyse om de viktigste forutsetningene om fremtiden og andre viktige kilder som innebærer en betydelig risiko for en vesentlig justering av den balanseførte verdien av eiendeler og forpliktelser i løpet av det neste regnskapsåret, jf. IAS 1.125. Noen av forutsetningene som det i utgangspunktet kreves opplyst om etter den generelle bestemmelsen i IAS 1.125, kreves på enkelte områder også av andre standarder, jf. IAS 1.133.

Finanstilsynet bemerker at generelle formuleringer av typen ”Utarbeidelse av regnskaper i samsvar med IFRS krever bruk av estimater. Faktiske resultater kan avvike fra disse estimatene” ikke er tilstrekkelig informasjon om de viktigste forutsetningene. For eiendeler og gjeld hvor det er en betydelig risiko for vesentlig justering av den balanseførte verdien, krever IAS 1.125 at notene skal inneholde detaljer om art og balanseført verdi. I henhold til IAS 1.129 skal opplysningene hjelpe brukerne til å forstå de vurderinger ledelsen har foretatt om fremtiden og andre viktige kilder til estimeringsusikkerhet, og nevner blant annet sensitivitetsanalyse som et eksempel på type opplysninger det kan være aktuelt å gi. Dersom opplysninger om viktige kilder til estimeringsusikkerhet, jf. IAS 1.125, er gitt i tilknytning til enkeltnoter i regnskapet, bør det være en omtale og henvisning til disse fra foretakets prinsippnote.

I henhold til IAS 1.122 skal foretak under viktige regnskapsprinsipper eller andre noter opplyse om de vurderinger, foruten vurderinger som innebærer estimater, som ledelsen har foretatt som et ledd i anvendelsen av foretakets regnskapsprinsipper, som har mest betydelig innvirkning på beløpene som innregnes i finansregnskapet. Dette kan for eksempel være aktuelt i vurdering av om finansielle eiendeler er investeringer som holdes til forfall, hvorvidt det foreligger kontroll eller betydelig innflytelse over et annet foretak eller om en leieavtale er finansiell eller operasjonell. Noen av vurderingene som kreves i henhold til den generelle

⁶ Tredjelandsutstedere, det vil si utstedere som er tilhørende utenfor EØS-området med verdipapirer notert på Oslo Børs og som har Norge som hjemstat, må også utarbeide årsberetning etter regnskapsloven, jf. verdipapirhandelloven § 5-5. Det kan imidlertid søkes om unntak fra dette dersom utsteder oppfyller ”tilsvarende krav” etter tredjelandets regelverk, jf. tilhørende forskrift § 5-7.

bestemmelsen i IAS 1.122 følger også av andre standarder.

Finanstilsynet bemerker at generelle formuleringer om skjønnsmessige vurderinger som for eksempel ”*Anvendelse av foretakets regnskapsprinsipper krever at ledelsen anvender skjønn*” ikke er tilstrekkelig. For de vurderinger som har mest betydelig innvirkning, skal det i henhold til IAS 1.122 gis opplysninger om de *vurderinger* som ledelsen har foretatt i skjønnsetøvelsen. Dersom opplysninger om slike vurderinger er gitt i tilknytning til enkeltnoter i regnskapet, bør det være en omtale og henvisning til disse fra foretakets prinsippnote.

2.4 Virksomhetssammenslutning

Etter IFRS 3.59 skal det gis opplysninger som setter brukerne av regnskapet i stand til å evaluere arten og den finansielle virkningen både av virksomhetssammenslutninger som er gjennomført i løpet av perioden og etter balansedagen, men før finansregnskapet godkjennes for offentliggjøring. I IFRS 3 B64-B67 er det gitt en rekke detaljerte krav til noteopplysninger.

Finanstilsynet understreker viktigheten av å spesifisere balanseført verdi på overtakelsestidspunktet av hver vesentlige klasse av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser beregnet i samsvar med IFRS, jf. IFRS 3 B64 i). Disse opplysningene er nødvendige for å kunne se hvordan merverdiene er allokert. Finanstilsynet utelukker ikke at det kan være tilfeller hvor det ikke er praktisk mulig å opplyse om balanseført verdi umiddelbart før sammenslåingen, men da må det gis en forklaring på hvorfor dette er tilfelle, jf. IFRS 3 B64 siste avsnitt.

Finanstilsynet vil også minne om at det skal gis en beskrivelse av faktorene som medførte innregning av goodwill, jf. IFRS 3 B64 e). Andre opplysninger som skal gis, er blant annet opplysninger om det overtatte foretakets inntekt og resultat som er inkludert i det overtakende foretaks inntekt og resultat for perioden, jf. IFRS 3 B64 q) (i).

Finanstilsynet understreker at opplysningene skal gis for hver virksomhetssammenslutning som er gjennomført i løpet av perioden. Kun for uvesentlige virksomhetssammenslutninger som samlet sett er vesentlige, skal notekravene etter B64 e) til q) gis på aggregert nivå, jf. IFRS 3 B65.

2.5 Nedskrivning av varige driftsmidler og goodwill

2.5.1 Goodwill

I henhold til IAS 36 *Verdifall på eiendeler* skal det gis en rekke opplysninger knyttet til foretakets beregning av gjenvinnbart beløp for kontantgenererende enheter som inneholder goodwill. Opplysningene skal gis for hver kontantgenererende enhet som inneholder goodwill som er betydelig sammenlignet med foretakets samlede balanseførte verdi av goodwill.

Det følger av IAS 36.134 a) at det skal gis informasjon om den balanseførte verdien tilordnet de ulike kontantgenererende enhetene. Det skal informeres om gjenvinnbart beløp for enheten er beregnet ut fra bruksverdi eller virkelig verdi fratrukket salgsverdi, jf. IAS 36.134 c).

Dersom gjenvinnbart beløp er basert på bruksverdi, skal opplysninger om forutsetninger i henhold til IAS 36.134 d) gis for hver kontantgenererende enhet. Det skal blant annet gis en beskrivelse av de viktigste forutsetningene som ledelsen har benyttet ved estimering av kontantstrømmer for perioden som omfattes av de siste budsjetter eller prognoser, samt opplyse om denne periodens lengde, jf. IAS 36.134 d) i) og iii). Informasjonen skal inkludere en beskrivelse av ledelsens metode for å fastsette verdiene knyttet til hver av de viktigste forutsetningene, jf. IAS 36.134 d) ii).

Det skal også opplyses om perioden som er benyttet for fremskrivning av kontantstrømmer og vekstraten som benyttes til å ekstrapolere disse fremskrivningene utover budsjettperioden, jf. IAS 36.134 d) iv). Det er videre krav om å opplyse spesielt om diskonteringsrenten, jf. IAS 36.134 d) v).

I henhold til IAS 36.134 f) må det i note presenteres en sensitivitetsanalyse hvis endring av en viktig forutsetning innenfor et rimelig mulighetsområde, ville ha medført at balanseført verdi av enheten overstiger dens gjenvinnbare beløp. Finanstilsynet vil påpeke at det kan være nødvendig å se flere faktorer i sammenheng og foreta sensitivitetsanalyse ved ulike kombinasjoner av forutsetninger. Selv om en rimelig endring i en enkelt forutsetning ikke gir nedskrivning, kan en kombinasjon av rimelige endringer i flere forutsetninger medføre nedskrivning. Etter Finanstilsynets vurdering må det i slike tilfeller presenteres en sensitivitetsanalyse.

Det kan i tillegg foreligge krav om å gi opplysninger om estimatusikkerhet i henhold til IAS 1.

2.5.2 Andre eiendeler

Finanstilsynet vil minne om at IAS 36.130 krever utfyllende noteopplysninger når en nedskrivning er foretatt i regnskapsperioden. Denne regelen gjelder for alle enkelteideler, herunder goodwill, og for kontantgenererende enheter. Det skal blant annet gis informasjon om de hendelser og omstendigheter som førte til innregning av tapet ved verdifall, beløpet og beskrivelse av eiendelen. Dersom gjenvinnbart beløp er virkelig verdi fratrukket salgsutgifter, skal det opplyses om grunnlaget som benyttes, herunder om virkelig verdi er beregnet med henvisning til aktivt marked, jf. IAS 36.130 f). Hvis gjenvinnbart beløp er lik bruksverdi, skal diskonteringsrenten oppgis, samt om eventuelle tidligere estimerer på bruksverdi, jf. IAS 36.130 g).

IAS 36.134 krever at det opplyses om estimatene som ble benyttet til å måle det gjenvinnbare beløpet av en kontantgenererende enhet når goodwill eller en immateriell eiendel med ubestemt utnyttbar levetid inkluderes i denne enhetens balanseførte verdi. Når det gjelder opplysninger om forutsetninger som ble benyttet ved beregning av gjenvinnbart beløp for andre eiendeler, oppfordres foretak til å gi informasjon om forutsetningene, jf. IAS 36.132. Finanstilsynet er av den oppfatning at dette ofte er nyttig informasjon, særlig i de tilfeller hvor foretaket er nær ved å måtte nedskrive, og oppfordrer foretakene å vurdere å gi denne informasjonen uansett om beregningen medførte eller ikke medførte en nedskrivning. Finanstilsynet understreker at det også kan være plikt til å gi informasjon, også når det ikke er foretatt nedskrivning, i henhold til de generelle bestemmelsene i IAS 1, herunder IAS 1.125 om estimatusikkerhet.

2.6 Utsatt skattefordel

Som hovedregel skal en eiendel ved utsatt skatt innregnes for alle skattereduserende midlertidige forskjeller i den utstrekning det er sannsynlig at det vil foreligge en skattepliktig inntekt som den skattereduserende midlertidige forskjellen kan utnyttes mot, jf. IAS 12 *Inntektsskatt* nr. 24. Det følger av IAS 12.35 at kriteriene for innregning av eiendel ved utsatt skatt er de samme, uansett om eiendel ved utsatt skatt skyldes skattemessig underskudd eller oppstår av skattereduserende midlertidige forskjeller. Skattemessige underskudd er imidlertid et tydelig tegn på at skattepliktig inntekt ikke nødvendigvis er tilgjengelig. I situasjoner hvor innregning av utsatt skattefordel skyldes skattemessig underskudd i nær fortid, og foretaket ikke har tilstrekkelige skatteøkende midlertidige forskjeller, skal det derfor etter IAS 12.35 foreligge annen overbevisende begrunnelse ("convincing other evidence") for at det vil bli tilstrekkelig skattemessig overskudd til å få utnyttet det fremførbare underskuddet.

I slike tilfeller inntreffer også særskilt noteopplysningsplikt, jf. IAS 12.82. Et foretak skal opplyse om omfanget av en eiendel ved utsatt skatt, og gi en begrunnelse som støtter innregningen av denne når:

- a) utnyttelse av eiendelen ved utsatt skatt er avhengig av fremtidige skattepliktige inntekter utover de overskudd som oppstår ved tilbakeføring av eksisterende skatteøkende midlertidige forskjeller, og
- b) foretaket har hatt underskudd enten i inneværende eller foregående periode i den skattemessige jurisdiksjon som eiendelen ved utsatt skatt er tilknyttet.

Etter Finanstilsynets vurdering er det i tilfeller med særskilt noteopplysningsplikt, ikke tilstrekkelig med generelle formuleringer som "*Ledelsen har vurdert at det er sannsynlig at det i fremtiden vil være tilstrekkelig skattepliktige inntekter til at de midlertidige forskjeller og fremførbare underskudd kan utnyttes*". Det må i slike tilfeller gis en mer utdypende begrunnelse for innregning av eiendel ved utsatt skatt.

2.7 Eiendeler holdt for salg

Etter IFRS 5 *Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet* nr. 6 skal et anleggsmiddel (eller en avhendingsgruppe) klassifiseres som holdt for salg dersom balanseført verdi i hovedsak vil bli gjenvunnet ved en salgstransaksjon heller enn ved fortsatt bruk. Vilårene for å klassifisere en eiendel eller gruppe av eiendeler som holdt for salg er blant annet at eiendelen må være tilgjengelig for umiddelbart salg i dens nåværende tilstand og at salget må være svært sannsynlig, jf. IFRS 5.7.

Finanstilsynet finner grunn til å minne om at det skal gis til dels omfattende noteopplysninger i tilknytning til anleggsmidler som er klassifisert som holdt for salg og anleggsmidler som er solgt. Etter IFRS 5.41 skal foretaket beskrive anleggsmidlet, samt fakta og omstendigheter omkring salget, eventuelt det forventede salget. I tillegg skal det opplyses om gevinst eller tap som blir innregnet og hvis relevant, hvilket segment anleggsmidlet tilhører.

2.8 Egenkapitalforvaltning

Foretak skal opplyse om mål, prinsipper og fremgangsmåter for kapitalforvaltning, jf. IAS 1.134-136. Opplysninger om kapitalforvaltning skal bygge på den informasjon som gis internt til nøkkelpersoner i selskapets ledelse. Det skal gis opplysninger om lovpålagte kapitalkrav er etterlevd, og når kravene ikke er fulgt, skal det opplyses om følgene av manglende overholdelse.

Anne Merethe Bellamy

Siw-Mette Thomassen

Kontaktpersoner:

Seniorrådgiver Tine Svae, tlf. 22 93 97 84,

e-post: tine.svae@finanstilsynet.no

Seniorrådgiver Unni Persson Moseby, tlf. 22 93 97 22,

e-post: unni.persson.moseby@finanstilsynet.no

Spesialrådgiver Nina Servold Oppi, tlf. 22 93 97 17,

e-post: nina.servold.oppi@finanstilsynet.no

